

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 2, 2018

Sayfa: 658-670

Received/Geliş: Accepted/Kabul:

[31-01-2018] – [14-04-2018]

Neoklasik İktisadın Tanımlanmasına Yönelik Bir Deneme

Hüsnü BİLİR

Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü
Dr., Aksaray University Department of Sport Management

ORCID ID: 0000-0001-9602-8267

husnubilir@aksaray.edu.tr

Öz

Günümüzde iktisat disiplinine hâkim olan düşünce okulunun neoklasik iktisat olduğu konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır, ancak neoklasik iktisat teriminin anlamı ve içeriği konusunda aynı şeyi söylemek pek mümkün değildir. Zira neoklasik iktisat teriminin farklı düşünürler tarafından farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Örneğin bazı çalışmalarda neoklasik iktisat belli düşünür ve kavramlarla özdeşleştirilirken, bazı çalışmalarda ise neoklasik iktisat belli bir tarihsel dönem bağlamında ele alınmaktadır. Bununla birlikte, bu çalışmalarda neoklasik iktisat konusunda bir tanımlama yapılmamaktadır. Bu çalışmanın amacı da neoklasik iktisat terimini ilk öneren düşünür olan Thorstein B. Veblen'in analizinden yola çıkarak, neoklasik iktisadın tanımlamasını yapmak ve neoklasik analizin belli müşterek noktalarını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Neoklasik İktisat, Thorstein Bunde Veblen, Alfred Marshall, Düşünce Geleneği, Temel Varsayımlar.

An Attempt to Define the Neoclassical Economics

Abstract

While there is a consensus over that neoclassical economics is the school of thought that dominates today's discipline of economics, we can not speak of an agreement on the meaning and content of the term neoclassical economics because the term is handled differently by various thinkers. In some studies neoclassical economics is identified with certain thinkers and concepts, whereas in the others it is dealt with in the context of a certain historical period. However, there is no definition of neoclassical economics in these studies. Therefore, based on the analysis of Thorstein B. Veblen, the first thinker to propose the term neoclassical economics the present study aims to provide a definition of the neoclassical economics, and to present certain common points of neoclassical analysis.

Keywords: Neoclassical Economics, Thorstein Bunde Veblen, Alfred Marshall, Tradition of Thought, Fundamental Assumptions.

Giriş

Günümüzde iktisat denildiğinde akıllara öncelikle neoklasik iktisat gelmektedir, yani iktisat ile neoklasik iktisat eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak neoklasik iktisadın ne anlama geldiği veya bu terimin ne ifade ettiği çok açık değildir. Bazı çalışmalar neoklasik iktisadı belli düşünür(ler) –Walras, Jevons, Menger, Marshall, vs.- ve kavram(lar)la – denge, metodolojik bireycilik, matematiksel yöntem, rasyonelite, vs.- özdeşleştirirken, bazı çalışmalar ise belirli bir tarihsel dönem –1870 ile 1930 arası veya 1840 ile 1970 arası gibi- üzerinden neoklasik iktisadın çerçevesini çizmektedir. Bu çalışmaların ortak özelliği, neoklasik iktisadın kavramsal olarak tanımlanmaması ve ele alınan düşünür, kavram veya tarihsel süreç üzerinden herkesin mutabık olduğu düşünülen bir neoklasik iktisat resmedilmesidir.

Bu çalışmanın amacı ise, neoklasik iktisadı iktisadi düşünce tarihi bağlamında ele almaktır. Zira neoklasik iktisat tek bir düşünür, kavram veya dönem ile özdeşleştirilebilecek belirli bir düşünce okulunu ifade etmemektedir. Daha ziyade, belli iktisatçıların paylaştıkları müşterek bir bakış açısını ve metodolojiyi temsil eden tarihsel bir ürün, bir düşünce geleneğidir.

“Neoklasik İktisat”: Süregelen Bir Kavram Karmaşası

Neoklasik iktisadın, günümüzde iktisat disiplinine hâkim olan yaklaşım olduğu konusunda bir fikir birliği söz konusuysen (Colander, Holt ve Rosser, 2004; Davis, 2006; Dequech, 2007; Goodwin, Harris, Nelson, Roach ve Torras, 2014), neoklasik iktisat teriminin anlamı ve içeriği hakkında bir kavram karmaşası yaşandığı söylenebilir. İktisat literatüründe neoklasik iktisat teriminin farklı düşünürleri, özellikleri ve dönemleri kapsayacak ve imleyecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, örneğin bazı iktisat düşünürleri bu kavramı, klasik ekonomi politik ile hem devamlılık hem de farklılık anlamında ele alırken; diğer bir grup ise içsel tutarlılığı ön plana çıkarmakta ve tamı tamına neoklasik olduğu kabul edilen analitik özellikleri sistematize etmeye çalışmaktadır (Lawson, 2013, s. 30-31).

Bu bağlamda bazı çalışmalarda neoklasik iktisat teriminin, bilhassa Léon Walras, William Stanley Jevons, Carl Menger ve Alfred Marshall gibi iktisatçılarla ve onların çalışmalarıyla özdeşleştirildiği görülmektedir. Ancak neoklasik olarak nitelendirilen isimler konusunda da literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin Peart (2000) Jevons, Fisher, Marshall ve Pigou’yu erken dönem neoklasik iktisatçılar olarak tanımlarken; Hennings ve Samuels (1990) bu kapsamı genişletmekte ve neoklasik iktisatçılar arasında Hermann Heinrich Gossen, Arthur Cecil Pigou, Francis Ysidro Edgeworth, John Bates Clark, Irving Fisher, Vilfredo Pareto, Carl Menger, Friedrich von Wieser, Eugen Böhm von Bawerk ve J. G. Knut Wicksell’in gösterilebileceğini ifade etmektedir. Ekelund ve Hebert (1997), Augustine Cournot ve Jules Dupuit gibi isimlerin çalışmalarını da neoklasik iktisat

bağlamında ele alırken, Brue (1994) F. Y. Edgeworth, J. B. Clark, Edward Chamberlain ve Joan Robinson'ın isimlerini neoklasik iktisat içerisinde değerlendirmektedir.

Bazı çalışmalarda ise bir zaman dilimi üzerinden neoklasik iktisat tanımlaması yapıldığı görülmektedir. Örneğin Backhouse (1985) neoklasik dönemin 1890 ile 1939 yılları arasını kapsadığını vurgularken; Wolff ve Resnick de (1987) neoklasik iktisadın temel önermelerinin 1870 ile 1930 arası dönemde sunulduğunu belirtmektedir. Davis (2006) ise neoklasik dönemi Chicago okulunu da kapsayacak şekilde ele almakta ve Chicago iktisat okulunun neoklasizminden söz etmektedir, buna karşın Wiles (1979) neoklasizmi Chicago okulundan ayırmaktadır.

Neoklasik iktisadın belli bir zaman dilimi üzerinden ele alınmasının temel nedeni, neoklasik iktisadın ayırt edici özelliği olarak nitelendirilen marjinal analizin hemen hemen aynı tarihlerde farklı iktisatçılar tarafından kullanıldığı düşünülmesidir¹. Bu nedenle iktisat literatüründe neoklasik iktisadın temellerinin *marjinalist devrime* dayandığı konusunda bir görüş birliği bulunmaktadır. Örneğin Pressman (2006) ile O'Boyle ve McDonough (2016) neoklasik iktisadın kökenlerinin marjinalist devrime dayandığını söylerken, Milonakis ve Fine da (2009) marjinalist devrimin klasik ekonomi politikten neoklasik iktisada geçişi temsil ettiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Hicks (1932, 1934) ve Stigler de (1941) neoklasik iktisat terimini bütün marjinalistleri kapsayacak şekilde kullanmaktadır (akt: Colander, 2000, s. 131). Hunt ve Lautzenheiser (2011) ile Screpanti ve Zamagni de (2005) neoklasik iktisat bağlamında hem marjinalist devrimi hem de yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşanan gelişmeleri ele almaktadırlar².

Bir neoklasik iktisat çerçevesi çizmenin yaygın bir diğer yolu da neoklasik iktisadı belli kavramlar çerçevesinde ele almaktır. Bu yöntemi izleyen çalışmalara bakıldığında, kimi çalışmaların (sübjektif) değer teorisi üzerinden bir neoklasik iktisat tanımı yaptıkları (Milonakis ve Fine, 2009);

¹Bu çerçevede iktisadi düşünce tarihinde marjinalist devrimin William Stanley Jevons'ın *Theory of Political Economy (Ekonomi Politik Teorisi)* (1871); Carl Menger'in *Grundsätze der Volkswirtschaftslehre (İktisadın İlkeleri)* (1871) ve Léon Walras'ın *Elements d'économie pure, ou théorie de la richesse sociale (Pür İktisadın Unsurları veya Toplumsal Zenginlik Teorisi)* (1874) başlıklı kitaplarının yayınlanmasıyla başladığı düşünülmektedir (Rima, 2009; Schabas, 1989; Zafirovski, 1999).

²Ancak neoklasik iktisat ile marjinalizm özdeşleştirilmesi oldukça tartışmalı bir konudur. Örneğin, Schumpeter (1954, s. 919) marjinalizm ile neoklasik iktisat özdeşleştirmesini eleştirmekte ve "Jevons, Walras ve Menger'in değer teorisinin neoklasik olduğunu ifade etmenin, Einstein teorisini neo-Newtoncu olarak nitelendirmekten daha mantıklı olmadığını" ileri sürmektedir. Benzer şekilde, Zafirovski de (1999) bu nitelendirmeye karşı çıkarak, 1870-1900 arası dönem için "post-klasik iktisat" nitelendirmesini tercih etmekte ve marjinalizmi bu yaklaşımın bir parçası olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, marjinalizmin ve post-klasik iktisat teorisinin geri kalan kısmının, neoklasikten ziyade "klasik-olmayan" veya "anti-klasik" olduğunu ileri sürmektedir.

kimi çalışmaların da matematiksel formalizmi ön plana çıkardıkları (Colander ve diğerleri, 2004; Lawson, 2006) görülmektedir. Kimi çalışmalar ise, metodolojik bireyciliğe vurgu yaparak bir neoklasik iktisat tanımı inşa etmektedir.

Kısacası, iktisat literatüründe neoklasik iktisat teriminin farklı çağrışımlara ve kullanımlara sahip olduğu söylenebilir. Neoklasik iktisat konusunda bu tür farklı ifadelerin kullanılmasının sebeplerinden ilki, ilgili yazar(lar)ın bu terimi kendi argümanlarını destekleyecek şekilde ele almaya çalışmaları olabilir veya kendilerine “kolay bir hedef” belirleme gayesi de olabilir. Ancak farklı ifadelerin kullanılmasının ardında yatan güdü ne olursa olsun, neoklasik iktisat üzerine yapılan çalışmalarda genellikle bir “neoklasik iktisat” tanımı yapılmamaktadır. Daha ziyade belli düşünür, kavram/özellik veya dönem üzerinden neoklasik iktisat ele alınmakta ve bu temel üzerinden bir analiz yapıp, çıkarsamalarda bulunmaktadır.

Bu çerçevede neoklasik iktisat terimi, Lawson’ın da (2006, s. 486) belirttiği gibi, nadiren tanımlanan ve daima yanlıtıcı olan bir kategori haline gelmiştir. Bu nedenle neoklasik iktisat teriminin tanımlanması ve genel çerçevesinin belirlenmesi gerekmektedir. Ancak bu çalışmanın amacı, hangi iktisatçıların neoklasik olarak nitelendirilebileceğini tespit etmek ya da neoklasik iktisadı bir zaman dilimi veya kavram(lar) üzerinden ele almak değildir. Daha ziyade, neoklasik teriminin iktisadi düşünce tarihi açısından ne ifade ettiğine odaklanarak, neoklasik iktisadın tarihsel bağımlı bir yapı olduğunu vurgulamak ve bir *analiz yöntemi* olan neoklasik iktisat açısından belli müşterek noktalar saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda, neoklasik iktisat terimini ilk kullanan düşünür olan Veblen’in çalışması doğru bir başlangıç noktası teşkil etmektedir.

Neoklasik İktisadın Tanımlanması

Neoklasik iktisat terimine geçmeden önce, *neo* ön-ekinin ne anlama geldiğine bakmak yerinde olacaktır. Neo, Yunanca *neos* yani “yeni” sözcüğünden türemiş ve eklendiği kelimeye en basit ifadeyle “yeni” anlamı katan veya “yeni” vurgusu yapan bir ön ektir (Şahin, 2006, s. 71). Bu çerçevede, neo öneki, *Concise Oxford English Dictionary*’de “yeni, modern, sonraki, dirilmek” olarak tanımlanırken; “neoklasik” ise “sanatta, edebiyatta, müzikte vs. klasik tarzın veya yaklaşımın yeniden canlanması” olarak tanımlanmaktadır (Stevenson ve Waite, 2011, s. 960).

Neoklasik terimi, iktisat alanında ise, ilk olarak Thorstein Bunde Veblen tarafından *Preconceptions of Economic Science III (İktisat Biliminin Ön-Kabulleri III) (1900)* başlıklı makalesinde kullanılmıştır. Asproumorgos (1986, s. 286) ve Rima (1996, s. 5) Veblen’in bu terimi bilhassa Marshall’ın iktisadını klasik ekonomi politiğin bir devamı olarak ele almak üzere kullandığını ileri sürmektedir. Daha sonraki süreçte ise, bu terim tüm marjinalistleri kapsayacak şekilde kullanılmış ve bu süreçte, Colander’ın (2000, s. 132) belirttiği üzere, ilk anlamını yitirerek, Marshallyan iktisadı tanımlamaktan

ziyade, kalkülüsün ve marjinal verimlilik teorisinin kullanımıyla ve nispi fiyatlara odaklanılmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Dolayısıyla literatürde yer alan neoklasik iktisat nitelendirmelerinde Veblen'in kullandığı terim üzerinden yola çıkılmakta, ancak farklı düşünürler tarafından bu terim farklı şekillerde ele alınmakta ve yorumlanmaktadır. Bu çerçevede, Zafirovski'ye (1999, s. 46) göre "neoklasik" nitelendirmesinde, genel olarak, eski düşünce geleneğinden yani "klasik ekonomi politik"ten ayrıştığının vurgulanması amacıyla, "klasik"ten ziyade "neo"ya vurgu yapılmaktadır. Bu konudaki bir diğer yorum ise Lawson'a aittir. Lawson (2016, s. 41) Veblen'in Marshall'ı neoklasik katkının temsilcisi ya da sadece klasik geleneğin bir devamcısı olarak görmediğini ve hatta Marshall'ın marjinalizminin kendi başına neoklasik kimliğini belirlemediğini savunmaktadır.

Bu çerçevede, Lawson'ın ifadesinin daha doğru olduğunu söyleyebiliriz, zira iktisat okullarını "evrimsel" ve "evrimsel olmayan" iktisat okulları ayrımı temelinde ele alan Veblen, evrimsel olmayan iktisadı taksonomik ayrıntılar üzerinden işleyen, "doğal düzen"i, "doğal yasa"yı ya da "hedonist" önkabulleri metafizik ilkeler haline getiren ve buna bağlı olarak ortaya koyduğu iktisadi kategorilerin "nedenselliğini" ve "süreçlerini" dikkate almayan iktisat olarak tanımlarken; evrimsel iktisadı ise, "pasif ve tözel olarak değiştirilemez insan doğası"nın değil de, "alışkanlık ve eğilimler"e göre değişen insanı merkeze alan, "gelişen silsileler" ve "kümülatif nedensellikler" üzerinden çıkarımlarda bulunan iktisat olarak ifade etmektedir (Kırmızıaltın, 2017, s. 9).

Veblen neoklasik iktisat terimini de bu bağlamda, bir yandan klasik geleneğin devamı niteliğinde ele alırken, diğer yandan da klasik gelenekten ayrılan bir iktisadı ifade etmek üzere kullanmaktadır. Bu çerçevede Veblen'e göre "klasik öncüllerin kılavuzluğunda yaratılan en iyi eser olarak Marshall'ın çalışması örnek gösterilebilir" (Veblen, 2017, s. 169). Zira Marshall, Veblen'e göre, evrimsel sürecin ve toplulukların iktisadi yapısının ve gelişimin kesintisiz bir süreç olduğunu kabul etmektedir³:

"Sonraki klasik siyasal iktisat çizgisi boyunca yapılan bu en iyi çalışmanın ayırt edici özelliği, toplulukların iktisadi yapısının ve gelişimin sürekliliği konusundaki ısrarıdır. Tüm bunlar da, çalışmaya evrimsel bir hava katar" (Veblen, 2017, s. 172).

Marshall'ın çalışmalarında bu "evrimsel hava"nın izlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Örneğin Marshall *Principles of Economics*'in (*İktisadın İlkeleri*) birinci baskısına "iktisadi koşullar her daim değişkendir" (Marshall, 2009, s. xi) gözlemleriyle başlarken, beşinci baskısına yazdığı önsözde ise "iktisatçı için

³Benzer şekilde, Schumpeter'e (1941, s. 237) göre de Marshall iktisadın evrimci bir bilim olduğunu fark eden ilk iktisatçılardan birisidir.

kutsal yer (mecca), iktisadi dinamiklerden ziyade iktisadi biyolojidir” (Marshall, 2009, s. xx) ifadesini kullanmış ve iktisadın evrimsel yapısına dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda Marshall toplumu, bireysel karakter ile sosyoekonomik çevre arasındaki birçok karşılıklı ilişkinin olduğu karmaşık bir evrimsel süreç olarak tahayyül etmiş ve klasik iktisatçıların hem insanı hem de insan karakterini ve etkinliğini sabit bir büyüklük olarak ele aldıkları için yanıldıklarını ileri sürmüştür. Bu klasik bakış açısı, Marshall’a göre, aslında yanlış değildi, ancak kapitalist toplumun, toplumsal evrimle artık hükümsüz kılınan ilksel bir aşamasına özgüydü (Bilir, 2017, s. 107-109).

Ayrıca Marshall, Veblen’in evrimsel iktisadının ayırt edici niteliklerinden birisi olan temayül ve alışkanlıkların insan davranışları üzerindeki belirleyici rolünün de farkındaydı. İnsanı temayüllerin ve alışkanlıkların ahenkli bir yapısı olarak ele alan Marshall’a göre insan alışkanlıkları temelinde hareket etmektedir; dolayısıyla iktisadi güçler, insan alışkanlıklarına da bağlıdır (Bilir, 2017, s. 113-114).

Ancak Marshall evrimsel süreci ve alışkanlıkların önemini vurgulasa da Veblen’e göre, bu kavramları taksonomik bir bakış açısıyla ele almaya devam etmektedir:

“Marshall’ın çalışması (...) faaliyetler dengesinin ve durgun bir normal durumun koşullarının belirlenmesine yönelik bir inceleme olmayı hâlâ sürdürmektedir. Önemli ölçüde, iktisadi zorunluluklardan veya faaliyetleri analiz ve tasvir edilen insanların iktisadi çıkarından etkilenen kültürel ya da kurumsal gelişmeye yönelik bir inceleme değildir. Marshall’ın çalışmasına sempati besleyen her okuyucu –yani Marshall okuyan herkes-, parçaların hızlı ve düzgün hareket ettikleri ve birbirleriyle etkileşim halinde oldukları hissine kapılır; ancak bu, kümülatif olarak büyüyen zorunluluklara kurumsal bir adaptasyonun veya kümülatif olarak genişleyen bir sürecin hareketi değil, eksiksiz olarak tasarlanmış ve kendi kendini dengeleyen bir mekanizmanın hareketidir. Neticede, taksonomik yön baskın unsurdur. Marshall’ın, farklı işçilerin veya farklı endüstri tesislerinin etkinliklerinin farklı olması, bunun yanı sıra tüketicilerin de farklı avantajlara sahip olması gibi iktisadi sürecin son derece dinamik özelliklerine ilişkin tartışmasında bile, kabul görmüş rant kavramı gibi esasında taksonomik bir kategorinin adaptasyonuna başvurması kayda değerdir” (Veblen, 2017, s. 170-171).

Görüldüğü üzere neoklasik terimini Veblen, düşünme hattı ayrımı için kullanmaktadır, yani neoklasik iktisat (Marshall) ontolojik farkındalığa sahip iken bu farkındalığı kullanarak tutarsız bir metodoloji sunmaktadır. Veblen’in tanımladığı anlamıyla neoklasik iktisatçıları toplumsal realitenin tarihsel bir süreç ya da kümülatif nedensellik olduğunun farkındadırlar ancak realiteyi, belli korelasyonlar çerçevesinde ele alan ve böylelikle bilimi taksonomik bir hale getiren yöntemlere bağlı kalmayı sürdürmektedirler

(Lawson, 2016, s. 55). Bu bakımdan Veblen neoklasik terimini, bir geçiş kavramı olarak ele almakta ve evrimsel bilimin farkında olan ancak onun araç ve yöntemlerinden yine de evrimsel olmayan bir çıkarsama doğrultusunda yararlanan iktisat için kullanmaktadır. Diğer bir ifadeyle neoklasik kavramı, aslında, Marshall'ın marjinalizmine vurgu için kullanılmamaktadır; metodolojik soruna gönderme yapmaktadır.

Dolayısıyla neoklasik iktisadın ayırt edici özelliği, Veblen için, nedensel kümülatif silsilenin farkında olması ancak bunu evrimsel bir yöntemle ele almamasıdır. Bu çalışmada da Veblen'in bu tanımının geçerli olduğu kabul edilmekte, ancak neoklasik iktisadın bazı ilave özellikler de barındırdığı savunulmaktadır. Benzer şekilde literatürde de neoklasik iktisadın belli temel özelliklere sahip olduğunu ileri süren çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Colander'a (2000, s. 134-135) göre neoklasik iktisadın temel özellikleri: a) metodolojik bireyciliği kabul etmesi; b) belli bir zamanda kaynak dağılımına odaklanması; c) faydacı anlayışın merkezi bir role sahip olması; d) marjinal değiş-tokuşa odaklanması; e) ileri-görüşlü rasyonalite varsayımında bulunması ve f) genel denge kavramı üzerine inşa edilmiş olmasıdır.

Dequech (2007, s. 280) ise neoklasik iktisadı şu özelliklerin bir bileşimi olarak tanımlamaktadır: a) rasyonaliteye yapılan vurgu ve rasyonalite kriteri olarak fayda maksimizasyonunun kullanılması; b) denge ve dengeye yönelime yapılan vurgu ve c) belirsizliğin ihmâl edilmesi. Lavoie'ye (2006) göre ise neoklasik iktisadın tanımlayıcı özellikleri araçsalcılık, bireycilik, formel rasyonalite, mübadele, kıtlık ve rekabetçi piyasalardır. Weintraub'a (2007) göre neoklasik iktisadın temel varsayımları şunlardır: a) İnsanlar, tanımlanabilen ve bir değer atfedilebilen çıktılar arasında rasyonel tercihlere sahiptir; b) bireyler faydalarını, firmalar da kârlarını maksimize etmektedir; c) insanlar tam ve uygun bilgi temelinde birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmektedirler.

Arnsperger ve Varoufakis de (2006) neoklasik iktisat teorisinin üç aksiyomu olduğunu ileri sürmektedir: metodolojik bireycilik, metodolojik araçsalcılık ve metodolojik denge. O'Boyle ve McDonough'a (2016, s. 201) göre ise neoklasik iktisat doğalcılık, faydacılık ve metodolojik bireycilik temelinde inşa edilen, rasyonel davranış, optimizasyon ve denge durumları üzerinde duran ve fayda ve üretim fonksiyonlarını kullanan bir teorik sorunsal olarak ele alınmalıdır; bu özellikler paradigmanın tözünü oluştururken, matematik de meşrulaştırma ve koruma amacıyla kullanılmaktadır. Bresser-Pereira da (2012, s. 3) *homo-æconomicus* ve rasyonel beklentiler varsayımlarına dayanan ve hipotezlere dayalı tümdengelimci bir yöntem benimseyen neoklasik iktisadın temel çekirdeğinin genel denge, rasyonel beklentiler ve içsel büyüme modeli olduğunu ifade etmektedir. Hutchison'a (1956, s. 298) göre

ise neoklasik iktisat “maksimize eden birey” varsayımı temelinde “soyut, tündengelimci ve mikroiktisadi” teori oluşturulması anlamına gelmektedir.

Son olarak ele alacağımız Colander ve diğerlerinin (2004, s. 490) tanımlamasına göre ise, neoklasik iktisat, statik bağlam içerisinde tam bilgiye sahip ve kusursuz derecede rasyonel olan bireylerin optimize edici davranışına ve bu optimizasyonun sonucu olan dengelere odaklanan bir analizdir. Bu tanım statik bir analiz yapıldığı, tam bilgiye sahip rasyonel bireylerin optimizasyon davranışlarının dengeye yol açtığını ifade etmektedir.

Bu çalışmada da Colander ve diğerlerinin (2004) tanımı kısmen doğru kabul edilmekte ancak bu tanım üzerinde birtakım düzeltmeler yapılmaktadır. Örneğin bu tanımda yer alan “tam bilgi” varsayımı yumuşatılmakta ve *mümkün olduğunca fazla bilgi*⁴ ifadesi kullanılmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmada önerilen neoklasik iktisat teriminin, Veblen’in tanımından hareketle altı temel özelliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz:

1. *Evrimsel süreç dikkate alınmamaktadır, yani taksonomiktir*: Neoklasik iktisatta, iktisadi analiz kurumsal ve kültürel adaptasyon ve gelişim süreci üzerinden yapılmamaktadır; yani iktisadi süreç dinamik değildir. Colander ve diğerlerinin (2004) belirttiği gibi kapalı, statik bir analiz sunulmaktadır. Bu bakımdan yapılan analizde baskın unsur, Veblen’in ifadesiyle, evrimsel değil taksonomiktir.

2. *Metodolojik bireycilikten yola çıkılmaktadır*: Metodolojik bireyciliğe göre, toplumsal alan bütünüyle bireylere indirgenmekte ve toplumsal yapılar ve bu yapılarda meydana gelen değişim, bireylerin eylemleri üzerinden ele alınmaktadır. Bu çerçevede neoklasik iktisatta tüm iktisadi (ve toplumsal) fenomenler, bireyden yola çıkılarak izah edilmektedir, yani analizin temel unsuru bireydir. Bu bakımdan, toplum da bireylerin toplulaştırılmasından oluşan pasif bir yapıdan başka bir şey değildir.

3. *Bireyler rasyonel hareket etmektedir*: Neoklasik iktisatta atomist bir şekilde hareket eden, çevresinden etkilenmeyen ve bu amaç doğrultusunda rasyonel davrandığı varsayılan bir *homo-æconomicus* yani “rasyonel iktisadi insan” tahayyülü söz konusudur. Bu insan tahayyülü doğrultusunda, “mümkün olduğunca fazla bilgi”ye sahip olan bireyler yalnızca kişisel-çıkarları peşinde koşmakta ve faydalarını (firmalar da kârlarını) maksimize etmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca neoklasik iktisatta eyleyenler araçlarını amaçları doğrultusunda etkin bir biçimde kullandıkları ölçüde rasyoneldirler; yani araçsal rasyonalite söz konusudur (Varoufakis ve Arnsperger, 2009, s. 3).

4. *Fayda temelli analiz yapılmaktadır*: Yapılan metodolojik bireycilik ve rasyonalite varsayımlarının –doğal- bir sonucu, neoklasik iktisatta değer in fayda temelinde tanımlanmasıdır. Neoklasik iktisatçılar, bu çerçevede,

⁴Zira “tam bilgi” varsayımının Marshall söz konusu olduğunda yumuşatılması gerekmektedir.

kişisel-çıkar dürtüsünü temel davranış ilkesi olarak kabul etmekte ve insanların amaçlarının faydalarını maksimize etmek olduğunu ileri sürmektedirler. Dolayısıyla neoklasik iktisatta rasyonel davranan ve kişisel-çıkara peşinde koşan bireyin amacı faydasını maksimize etmektir.

5. *Modelleme ve matematik merkezi bir öneme sahiptir:* Neoklasik iktisat öngörücü modeller (teoriler) oluşturma çabasıdır ve insan davranışını belli varsayımlar oluşturup, bu varsayımlardan çıkarsamalar (kestirimler) yaparak açıklamaktadır. Yani neoklasik iktisat teorisinin ve dolayısıyla bu varsayımların amacı realiteyi tasvir etmek değil, öngöründe bulunmaktır (Bilir, 2017, s. 21). Bu çerçevede, neoklasik iktisadın ön plana çıkan diğer bir özelliği de iktisadi analizlerde matematiğin yoğun biçimde kullanılmasıdır. Zira iktisadın bir bilim statüsüne erişmesini amaçlayan neoklasik iktisatçılar açısından matematik önemli bir araçtır ve matematiksel yöntem de bu amaç doğrultusunda, sistematik yani “bilimsel” yöntem olarak kabul edilmiştir.

6. *Her zaman dengeye yönelim söz konusudur:* Neoklasik iktisatta, ekonomide zaman içerisinde her daim dengeye yönelen bir hareket olduğu varsayılmaktadır. Bu çerçevede, neoklasik iktisatçılar eyleyenlerin rasyonel davrandıklarını kabul ettikten ve fayda fonksiyonları ve bilgiye dair varsayımlar yaptıktan sonra “denge ne tür davranış beklenmelidir?” sorusunu sormaktadırlar (Arnsperger ve Varoufakis, 2006, s. 10). Dolayısıyla rasyonel bireylerin kişisel-çıkara peşinde koşmaları neticesinde iktisadi sistemde denge (Walrasyan anlamda “genel denge”, Marshallian anlamda ise “kısmi denge”) ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte dengesizlikler ise, dengeye yönelim sürecinde ortaya çıkan geçici durumlardır.

Ele alınan bu varsayımlar ışığında, metodolojik bireycilik çerçevesinde bireyci bir perspektif benimseyen neoklasik iktisat, “rasyonalite” ve “mümkün olduğunca çok bilgi” varsayımlarıyla analize başlayan; bu doğrultuda bireylerin sahip olduğu bilgi temelinde rasyonel davrandığını, kişisel-çıkara peşinde koştuğunu ve böylelikle kişisel faydasını veya kârını maksimize etmeyi amaçladığını varsayan ve ulaşılan veya yönelinen denge durumlarına odaklanan bir yaklaşım olarak tanımlanabilir.

Sonuç

İktisat literatürüne günümüzde hâkim olan düşünce okulunun neoklasik iktisat olduğu konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır. Bu çerçevede, iktisat denildiğinde akıllara ilk olarak neoklasik iktisat gelmektedir. Ancak sıklıkla atıf yapılan neoklasik iktisat teriminin içeriğinin tam anlamıyla net olmadığını ve bu terimin farklı iktisatçıları, kavramları ve farklı tarihsel dönemleri imlediğini söyleyebiliriz. Zira neoklasik iktisadi ele alan çalışmalarda, genel olarak, bu terimin net bir tanımı yapılmamakta ve belli

düşünürler ve kavramlar üzerinden bir neoklasik iktisat kümesi oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmada ise, neoklasik iktisat terimini ilk kullanan düşünür olan Veblen'in neoklasik iktisadı nasıl ele aldığı üzerinde durulmuş ve bu çerçevede, neoklasik iktisadın tam olarak klasik ekonomi politik ile devamlılığı ya da bu düşünce geleneğinden kopuşu ifade etmediği vurgulanmıştır. Daha ziyade neoklasik iktisat, Veblen'in kullandığı anlamıyla, ontolojik bir ayrımdır: Evrimsel sürecin ve toplumsal realitenin farkında olan ancak bu unsuru analizlerinde kullanmayan iktisatçıları –başta Marshall olmak üzere- tanımlamaktadır. Zira Marshall kümülatif nedenselliğin, evrimsel sürecin ve alışkanlıkların insan davranışı üzerindeki belirleyici rolünün farkındadır, ancak bu unsurları analizinde evrimsel bir bakış açısıyla kullanmamaktadır. Marshall'ın analizinde taksonomik unsur hâkim konumdadır. Bu çerçevede Veblen, klasik ekonomi politik çizgisine en uygun çalışmayı sunduğunu belirttiği Marshall üzerinden bir çerçeve çizmiş ve hangi iktisatçıların neoklasik olarak nitelendirileceği üzerinde durmamıştır.

Bu çalışmada da Veblen'in yapmış olduğu bu ayrım ve tanım kabul edilmiş, ancak bu tanım üzerine bazı eklemeler yapılmıştır. Bu doğrultuda neoklasik iktisat, evrimsel sürecin ve kümülatif nedenselliğin farkında olan ancak bu unsurları analizlerinde kullanmayan iktisatçıları tanımlayan bir analiz yöntemi olarak ele alınmaktadır. Ancak bu tanım neoklasik iktisadı tarif etmek açısından yeterli değildir. Bu nedenle, bu tanımın yanı sıra, neoklasik iktisadın analiz yöntemini ifade eden altı müşterek varsayım belirlenmiştir: a) Neoklasik iktisat evrimsel süreci dikkate almamaktadır, yani taksonomiktir; b) metodolojik bireycilikten yola çıkmaktadır; c) bireyler rasyonel hareket etmektedir; d) fayda temelli bir analiz yapmaktadır; e) modelleme ve matematik merkezi bir öneme sahiptir ve f) her zaman dengeye yönelim söz konusudur.

Bu çerçevede neoklasik iktisat, sadece kişisel-çıkarı peşinde koşan, bu süreçte toplumsal unsurlardan etkilenmeyen ve yegâne amacı faydasını/kârını maksimize etmek olan rasyonel bir birey tahayyülünden yani *homo-æconomicus*'tan yola çıkan ve bu doğrultuda iktisadi süreçlerin her zaman dengeye yöneleceğini varsayan kapalı ve statik bir analiz yöntemi olarak tanımlanabilir. Böylelikle, bu tanım ve müşterek özellikler doğrultusunda, neoklasik iktisat belli düşünür, kavram veya zaman dilimi ile özdeşleştirilmez. Daha ziyade, iktisadi düşünce tarihi açısından belli bir analiz yöntemine –birey ve fayda temelli matematiksel yöntem- işaret etmektedir. Bu analiz yöntemini kullanan iktisatçıları, Veblen'in ifadesiyle, evrimsel sürecin ve toplumsal realitenin farkındadırlar, ancak bu unsuru analizlerinde kullanmamaktadırlar. Dolayısıyla neoklasik iktisat terimi, ontolojik bir farkındalığa sahip iken bu farkındalığı analizlerinde kullanmayan iktisatçıları ifade eden ve tarihsel sürecin ürünü olan birikimsel bir düşünce geleneğini ifade etmektedir.

Kaynakça

- Arnsperger, C. ve Varoufakis, Y. (2006). What is neoclassical economics? The three axioms responsible for its theoretical oeuvre, practical irrelevance and, thus, discursive power. *Panoeconomicus*, 1, 5-18.
- Aspromourgos, T. (1986). On the origin of the term "neoclassical". *Cambridge Journal of Economics*, 10 (30), 265-270.
- Backhouse, R. (1985). *A history of modern economic analysis*. New York: Basil Blackwell.
- Bilir, H. (2017). *Nöroiktisat: Neoklasik iktisadın yenilenen yüzü mü, eleştirel bir yaklaşım mı?* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bresser-Pereira, L. C. (2012). For a heterodox mainstream economics: An academic manifesto. *Journal of Post Keynesian Economics*, 35 (1), 3-20.
- Brue, S. L. (1994). *The evolution of economic thought* (5. baskı). New York: Dryden.
- Colander, D. (2000). The death of neoclassical economics. *Journal of the History of Economic Thought*, 22 (2), 127-143.
- Colander, D., Holt, R. ve Rosser, B., Jr. (2004). The changing face of mainstream economics. *Reviews of Political Economy*, 16 (4), 485-499.
- Davis, J. B. (2006). The turn in economics: Neoclassical dominance to mainstream pluralism. *Journal of Institutional Economics*, 2 (1), 1-20.
- Dequech, D. (2007). Neoclassical, mainstream, orthodox and heterodox economics. *Journal of Post Keynesian Economics*, 30 (2), 279-302.
- Ekelund, R. B. ve Hebert, R. F. (2002). Retrospectives: The origins of neoclassical microeconomics. *Journal of Economic Perspectives*, 16 (3), 197-215.
- Goodwin, N., Harris, J. M., Nelson, J. A., Roach, B. ve Torras, M. (2014). *Microeconomics in context* (3. baskı). New York: M. E. Sharpe.
- Guerrien, B. (1999). *Neo-klasik iktisat* (2. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hennings, K. ve Samuels, W. J. (1990). *Neoclassical economic theory, 1870 to 1930*. Boston: Kluwer Academic Publishers Group.
- Hunt, E. K. ve Lautzenheiser, M. (2011). *History of economic thought: A critical perspective*. New York: M. E. Sharpe.
- Hutchison, T. W. (1956). Bentham as an economist. *Economic Journal*, 66 (262), 288-306.
- Kırmızıaltın, E. (2017). Derleyenin notu. E. Kırmızıaltın (Ed.). *Seçilmiş makaleler* (s. 7-9) içinde. Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Lavoie, M. (2006). Do heterodox theories have anything in common? A Post-Keynesian point of view. *Journal of Economics*, 3 (1), 87-112.

- Lawson, T. (2006). The nature of heterodox economics. *Cambridge Journal of Economics*, 30 (4), 483-505.
- Lawson, T. (2016). What is this “school” called neoclassical economics? J. Morgan (Ed.). *What is neoclassical economics? Debating the origins, meaning and significance* (s. 30-80) içinde. London and New York: Routledge.
- Marshall, A. (2009). *Principles of economics* (Abridged Edition). New York: Cosimo.
- Milonakis, D. ve Fine, B. (2009). *From political economy to economics: Method, the social and the historical in the evolution of economic theory*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- O’Boyle, B. ve McDonough, T. (2016). The state of nature and natural states: Ideology and formalism in the critique of neoclassical economics. J. Morgan (Ed.). *What is neoclassical economics? Debating the origins, meaning and significance* (s. 200-220) içinde. London and New York: Routledge.
- Peart, S. (2000). Irrationality and intertemporal choice in early neoclassical thought. *Canadian Journal of Economics*, 33 (1), 175-189.
- Pressman, S. (2006). *Fifty major economists* (2. baskı). London: Routledge.
- Rima, I. (1996). Can neoclassical economics be social economics?. *Forum for Social Economics*, 26 (1), 5-13.
- Rima, I. (2009). *Development of economic analysis* (7. baskı). London and New York: Routledge.
- Ross, D. (2016). Neoclassicism forever. J. Morgan (Ed.). *What is neoclassical economics? Debating the origins, meaning and significance* (s. 255-272) içinde. London and New York: Routledge.
- Schabas, M. (1989). Alfred Marshall, W. Stanley Jevons and the mathematization of economics. *ISIS*, 80 (1), 60-73.
- Schumpeter, J. (1941). Alfred Marshall’s principles: A semi-centennial appraisal. *The American Economic Review*, 31 (2), 236-248.
- Schumpeter, J. (1954). *History of economic analysis*. Taylor&Francis e-Library.
- Screpanti, E. ve Zamagni, S. (2005). *An outline of the history of economic thought* (2. baskı). Oxford: Oxford University.
- Stevenson, A. ve Waite, M. (2011). *Concise oxford English dictionary* (11. baskı). Oxford: Oxford University.
- Şahin, H. (2006). Türkçe’de ön ek. *U. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (10), 65-77.
- Varoufakis, Y. ve Arnsperger, C. (2009). *A most peculiar failure: On the dynamic mechanism by which the inescapable theoretical failures of neoclassical economics reinforce its dynamics*. Erişim adresi: <http://uadphil.econ.uoa.gr/UA/files/1139148722..pdf>.

Veblen, T. B. (1900). The preconceptions of economic science III. *The Quarterly Journal of Economics*, 14 (2), 240-269.

Veblen, T. B. (2017). İktisat biliminin ön-kabulleri III. (H. Bilir, Çev.). E. Kırmızıaltın (Ed.), *Seçilmiş Makaleler* (s. 149-176) içinde. Ankara: Heretik Basın Yayın.

Wiles, P. (1979). Ideology, methodology and neoclassical economics. *Journal of Post Keynesian Economics*, 2 (2), 155-180.

Weintraub, E. R. (2007). *Neoclassical Economics*. The Concise Encyclopedia of Economics. Erişim adresi:

<http://www.econlib.org/library/Enc1/NeoclassicalEconomics.html>.

Wolff, R. D. ve Resnick, S. A. (1987). *Economics: Marxian versus neoclassical*, London: The Johns Hopkins University.

Zafirovski, M. (1999). How “neo-classical” is neoclassical economics? With special reference to value theory. *History of Economics Review*, 29, 45-69.

